

EXPRESII SEMANTICE ALE PERFECTULUI SIMPLU ÎN PSALTIREA BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI

LILIA ȚÂMBALĂ

Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere,
Departamentul „Limba română, lingvistică generală și limbi clasice”

Unul din cele mai importante monumente scrise ale limbii române vechi este *Biblia de la București* din 1688. Aceasta este prima Biblie completă în limba română (*Vechiul Testament*, *Noul Testament* și *Apocrifa*), tradusă pe vremea lui Șerban Cantacuzino. Traducerea propriuzisă începe prin anul 1682, având ca surse *Septuaginta* (Veneția, 1687); *Biblia Sacra polyglotta* (Londra, 1653–1656); *Vechiul Testament* (Nicolae Milescu – Spătaru, Dosoftei, 1662–1668); *Noul Testament* (Alba-Iulia, Simion Ștefan, 1648). Printre traducători îi putem menționa pe Germano Nisis și frații Radu Greceanu și Șerban Greceanu, iar tipărirea Bibliei a fost efectuată de către un oarecare Mitrofan, care, la 10 noiembrie 1688, la București, încheie această muncă. Timp de 107 ani, în spațiul românesc circula doar această versiune a Bibliei, iar la 1795 apare *Biblia de la Blaj*, tălmăcită de către Samuil Micu. Abia în 1988, peste 300 de ani, *Biblia de la București* este reeditată cu binecuvântarea Înalț Prea Fericitului Patriarh Teoctist al României.

În studiul de față ne-am propus să ne referim doar la o parte a acestei lucrări titanice – *Psaltirea*, care, în versiunea din 1688, conține 150 de psalmi, atribuiți regelui iudeu David. În cultul creștin ortodox psalmii constituie o parte integrantă a serviciului divin liturgic și reprezintă cântări religioase, prin care este lăudat Dumnezeu. E necesar să subliniem că în secolul al XVII-lea, când apare *Biblia de la București*, majoritatea românilor, mai ales, țăranii, erau analfabeți, ceea ce nu le permitea să citească integral Sfânta Scriptură. Fragmente din această lucrare, auzite în timpul liturghiilor, circulau, în formă orală, cu modificări de conținut și de formă. De cele mai multe ori era vorba de *Tatăl Nostru*, *Crezul* și *Psalmii* lui David. Astfel, putem să presupunem că limbajul acestei Biblii a influențat limba vorbită la acea vreme, dar și faptul că Biblia era scrisă în limba utilizată de majoritatea vorbitorilor, deoarece traducătorii sus-numiți erau și ei oameni din popor. Cu alte cuvinte, avem toată certitudinea să credem că, citind *Biblia de la București*, ne transpunem în perioada medievală, limbajul Bibliei fiind identic cu cel al vorbitorului simplu. Analizând acest limbaj, ne-am axat în mod special pe complexitatea verbului și anume, pe utilizarea perfectului simplu, pe care îl considerăm ca fiind un timp verbal deosebit de interesant din punct de vedere gramatical și stilistic.

În *Psaltirea Bibliei de la București* perfectul simplu este utilizat frecvent – în 1029 de cazuri. În acest text perfectul simplu are diverse valori semantico-gramaticale, care conferă farmec și coloratură deosebită întregului limbaj.

De cele mai multe ori perfectul simplu este utilizat pentru a reda o narațiune:

- (a) *Dumnezău den ceriu **plecă** spre fiii oamenilor, ca să vază de iaste pricepătoriu, sau cercetând pre Dumnezău. Toți s-au abătut, împreună să netrebniciră...* (BB, psalmul 52: 398).
- (b) *Înstreinară-se păcătoșii, den zgău, rătăcitu-s-au den pântece, grăit-au minciuni.* (BB, psalmul 57: 399).
- (c) *Carii au ascuțit ca sabia limbile lor, **întinseră** arcu lor, lucru amar, ca să săgeate de tot întru ceale ascunse pre cel curat.* (BB, psalmul 63: 401).

În primul exemplu, verbul *plecă*, datorită construcției adverbiale *den ceriu*, capătă cu totul alt sens decât cel propriu-zis, și anume *plecă fața, privi, atenționă* ș.a. Al doilea verb, *să netrebniciră*, vine să definitiveze ideea de perfectivitate a mesajului, alături de perfectul compus *s-au abătut*. Ambele verbe la perfectul simplu sunt folosite fără referire la momentul vorbirii, ca, de altfel, și în al doilea exemplu, verbul *înstreinară-se*, care are aceeași valoare, pe lângă cea de generalizare, de sintetizare a câtorva acțiuni: *rătăcitu-s-au* și *grăit-au*, la perfectul compus. În al treilea exemplu, expresia *întinseră arcu lor* capătă o valoare de alegorie simbolică în contextul dat, iar perfectul simplu *întinseră* aici are conotație atemporală.

De foarte multe ori, perfectul simplu apare alături de perfectul compus, creând împreună o nouă valoare de temporalitate:

- (a) ***Băgași-ne** pre noi în lanțu, pus-ai neazuri pre umărul nostru, încălecat-ai oameni preste capetele noastre. **Trecum** prin foc și apă, și ne-ai scos pre noi la răpaos.* (BB, psalmul 65: 401).
- (b) *Căci pentru Tine am suferit ocară, acoperit-au rușinea obrazul meu. Înstreinat **fui** fraților miei și strein fiilor maicii meale.* (BB, psalmul 68: 403).
- (c) *Înmulțit-ai asupra mea mărirea Ta și, întorcându-Te, m-ai mângâiat și den fără-fundurile pământului iarăși mă **scoseși**.* (BB, psalmul 70: 403).

Atât perfectul simplu, cât și perfectul compus exprimă ideea de acțiune terminată, însă au diferite nuanțe de sens, raportate la momentul vorbirii.

„Perfectul compus redă un proces, care se desfășoară într-un interval situat înaintea actului enunțării” (GALR: 416).

Cu alte cuvinte, verbul la perfectul compus redă o acțiune încheiată la momentul vorbirii. Pe când:

„un verb cu formă de perfect simplu fixează procesul specificat înaintea momentului enunțării. Așadar, perfectul simplu este un timp absolut... poate asigura referința temporală a unui enunț” (GALR: 422).

Există cazuri când perfectul simplu este utilizat cu valoare de perfect compus, de exemplu:

- (a) *Și **fui** bătut toată ziua și mustrarea mea-diminețele.* (BB, psalmul 72: 404).

- (b) *Și plecă den cesta în cesta, însă drojdiile lui nu s-au deșărtat...* (BB, psalmul 74: 405).

Alteori, perfectul compus este utilizat cu valoare de perfect simplu, cum ar fi:

- (a) *Tu săvârșiș lumina și soarele. Tu ai făcut toate hotarăle pământului: vară și primăvară. Tu ai zidit pre cale.* (BB, psalmul 73: 405).
(b) *Să topi pământul și toți ceia ce lăcuiesc întru dânsul. Eu am întărit stâlpii lui.* (BB, psalmul 74: 405).

În aceste exemple e vorba de acțiuni săvârșite de Dumnezeu, cu referire la facerea lumii. Este evident faptul că în astfel de situații nu poate fi vorba de vreun raport cu momentul enunțării.

Pe alocuri, utilizarea frecventă a perfectului simplu creează imaginea unei descrieri, a unei succesiuni de evenimente:

- (a) *Văzură-Te apele, Doamne, văzură-Te apele și să spământară, turburără-se beznele... Străluciră fulgerele Tale lumii; clătină-se și să îngrozi pământul...* (BB, psalmul 76: 406).
(b) *Rupse marea și trecu pre ei, opri apele ca un foale... Rupse piatra în pustiiu și-i adună pre ei, ca într-o beznă multă. Și scoase apă den piatră și pogorîca râurile apele.* (BB, psalmul 77: 406).

Uneori perfectul simplu, timp al trecutului, este folosit în loc de timpul viitor, de exemplu:

Dumnezău stătu în adunare de dumnezăi și în mijloc dumnezăi va osebi (BB, psalmul 81: 408).

Acest exemplu ne prezintă un tablou neobișnuit atât din punct de vedere gramatical, cât și semantic.

În alte cazuri, perfectul simplu este întâlnit cu valoare de imperfect, care redă o acțiune neterminată, continuă:

Jeșuia pre el toți ceia ce călătoria în cale... Înalțas dreapta celor ce năcăjesc pre dâșii, veselîș pre toți vrăjmașii lui... și nu sprejenîș lui în războiu, stricaș den curățenia lui... (BB, psalmul 88: 411).

O imagine de atemporalitate, de veșnicie poate fi creată datorită vecinătății perfectului simplu și a timpului viitor în același context, de exemplu:

- (a) *Gata e scaunul Tău, de atuncea den veac ești Tu... Pentru că-ș întări lumea, carea nu se va clăti.* (BB, psalmul 92: 412).
(b) *„Smeriră cu obezi picioarele lui, în hier petrecu sufletul lui până va veni cuvântul Lui.* (BB, psalmul 93: 412).

Perfectul simplu este utilizat și în cazul unor invocații retorice, cu expresie de solemnitate, cum ar fi:

- (a) *Ca întru amărăciune, ca ziua ispitirii în pustie, unde m-au ispitit pre Mine părinții voștri, **ispitiră-Mă și văzură faptele Meale.** (BB, psalmul 4: 412).*
- (b) *Mânele Tale, **făcură-mă și mă zidiră; înțelepțește-mă și voi învăța poruncele Tale.** (BB, psalmul 118: 421).*

În unele cazuri verbul la timpul prezent indicativ este utilizat cu valoare de perfect simplu, ceea ce se observă lesne din context:

*Doamne, **ispitiți-mă și mă cunoscși.** Tu **cunoscși** ședea mea și sculara mea. Tu **pricepi** gândurile mele de departe. (BB, psalmul 138: 425).*

În textul întregii Psaltiri perfectul simplu participă la formarea unor diverse figuri de stil, care creează frumusețe și plasticitate limbajului, de exemplu:

- (a) ***Bătuț fuiu** ca iarba și se usucă inema mea... De glasul suspinului meu să lipi osul meu de carnea mea... Că cenușă ca pâinea **mâncaiu** și băutura mea cu plânsoare amestecam...Zilele mele ca umbra **să plecară** și eu ca iarba **mă uscaiu**... (BB, psalmul 101: 414).*
- (b) ***Încunjiurără-mă** ca albinele fagurul, și **se ațâțară** ca focul în spini... (BB, psalmul 117: 419).*

Flexibilitatea semantică pe care o manifestă perfectul simplu în *Biblia de la București* demonstrează încă o dată că acest timp verbal este unul complex, absolut și unic, ca formă și ca sens, având o multitudine de posibilități de expresie contextuală.

SURSE

BB – www.sfintascriptura.com., Biblia de la București, 1688, p. 382–428.

BIBLIOGRAFIE

- Brâncuș, Grigore, 1976, *Limba română contemporană. Morfologia verbului*, București, Tipografia Universității din București.
- Densusianu, Ovid, 1961, *Istoria limbii române* (II), București, Editura Științifică.
- GALR, 2005 – Academia Română, *Gramatica limbii române* (I), coord. Valeria Guțu Romalo, București, Editura Academiei Române.
- ILR, 1969 – Academia Română, *Istoria limbii române* (II), București, Editura Academiei.

THE SEMANTIC VALUES OF THE SIMPLE PAST IN THE BUCHAREST BIBLE

(Abstract)

One of the most important written monuments of old Romanian is the Bucharest Bible of 1688. It was the first complete translation of the Bible into Romanian (Old Testament; New Testament and Apocrypha), ordered and patronized by Șerban Cantacuzino.

In the present study, we refer only to a part of this momentous work – the *Book of Psalms*, which, in the 1688 version, contains 150 psalms, attributed to King David.

In the analysis of the language used in the psalms, we have focused mainly on the verb complexity, namely, on the usage of the simple past, which displays a series of various grammatical and semantic values conferring special charm to the entire text.